

УДК 343.9.01

DOI: 10.31359/2079-6242-2018-36-2-9

КОМПЛЕКСНА СТРУКТУРА ЗЛОЧИННОСТІ – ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАПОБІЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В. В. Голіна, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України;
С. С. Шрамко, науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Постановка проблеми. Структура злочинності в цілому та її частин, видів і окремих злочинних проявів – це якісний показник останньої, що розкриває склад множинності злочинів, злочинців і потерпілих (жертв) за певними якісними ознаками для встановлення найбільш характерних її параметрів і рис. У кримінології панівною є думка, що структуру злочинності можна суб'єктивно побудувати за будь-якою ознакою, що відображала б реалії злочинних проявів і слугувала б максимальній конкретизації об'єктів запобіжного впливу. Залежно від мети структурування розрізняють статистичну, кримінально-правову, кримінологічну, соціально-демографічну, віктимологічну структури злочинності, кожна з яких

поглиблює уявлення про злочинність, а у прикладному плані – деталізує її окремі (місцеві) прояви. Повнота якісної характеристики залежить від призначення структурування і належної для цього інформації. Особливо це важливо при здійсненні на практиці заходів запобігання злочинності, на базі яких формуються мобільні стратегії запобіжної діяльності, наприклад стратегія зменшення можливостей вчинення злочинів. Для підвищення ефективності запобігання злочинності (залежно від його рівня) необхідно отримувати і використовувати комплексну змістовну кількісно-якісну структуру злочинності, яка наблизить відповідних суб'єктів запобіжної діяльності до найбільш уразливих для запобіжного впливу умов злочинних проявів. Отже, виникає проблема розуміння поняття та змісту комплексної структури злочинності, можливості її використання у практиці реалізації на прикладі стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретичному і прикладному рівнях окремі аспекти структури злочинності досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених: А. В. Андрушка, Ю. М. Антоняна, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєвої, А. Б. Благої, А. І. Долгової, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, І. М. Даньшина, В. М. Дрьоміна, О. М. Ігнатова, А. П. Закалюка, С. М. Іншакова, І. І. Карпеця, О. М. Костенка, М. Г. Колодяжного, Л. В. Кондратюка, О. Г. Кулика, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, І. П. Рущенка, Н. В. Сметаніної, В. І. Шакуна, Г. Й. Шнайдера, С. С. Шрамко та ін. Разом із тим проблема багаторівневості структурних моделей злочинності та їх використання при здійсненні тих чи інших стратегій її запобігання майже не досліджувалася.

Мета статті полягає в з'ясуванні поняття і змісту комплексної структури злочинності як основи вдосконалення запобігання злочинності на різних соціальних рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. У більшості наукових публікацій і офіційних документів злочинність розглядається як певна цілісність, явище, система, але злочинність, образно кажучи, – це частково реалізований злочинцями Кримінальний кодекс України, це конгломерат його статей, їх частин, пунктів, різних людей, їх груп, дій і форм організації злочинних проявів та ін. Ста-

тистика ще за часів А. Кетле створила штучну і навіть містичну єдність, а деякі вчені й зараз накидають на неї «системний камуфляж», чим заводять і кримінологічну теорію, і практику у глухий кут. Ще за радянських часів В. М. Кудрявцев писав, що злочинність – це стихійний процес у найтипівішому його вигляді. Люди, що вчиняють злочини, не об'єднані ані єдиними цілями, ані засобами їх досягнення. Кожен із них діє у своїх особистих інтересах, до того ж ці інтереси, цілі і мотиви в більшості випадків старанно приховуються від оточуючих. Певна сталість низки кримінологічних показників і повторюваність зв'язків (на які як аргумент посиляються прибічники системності злочинності. – *Авт.*) свідчить лише про усталеність, незмінність соціальних чинників, пов'язаних із цими правопорушеннями [1, с. 152, 159]. На думку інших авторів, оголошення злочинності «системою» є передчасним; не є обґрунтованою й концепція цілісності явища злочинності [2, с. 13]; застосування системного методу до злочинності як такої себе не виправдовує, і злочинці не складають окремого соціуму, як намагаються їх розглядати [3, с. 105]; декларування злочинності як системи ні до чого путнього не призвело. Далі ніж декларація справа не пішла, хіба що встановлювалися такі банальні істини, що суспільство – це система, злочинність – підсистема, а, наприклад, злочинність неповнолітніх – «підсистема у підсистемі». Кримінальна статистика, процентні співвідношення окремих видів злочинів справляють на дослідників сильне враження, вони заворюють і створюють ілюзію існування реальної великої системи. Але в цій системі, образно кажучи, відсутній кровообіг, вона виділена штучно [3, с. 105]. Прихильники ствердження злочинності як системи посиляються на стабільність окремих злочинних проявів, оскільки щороку їх відсоткові частки залишаються досить стабільними [4, с. 49–51], але довести наявність внутрішньої цілісності злочинності ніхто з кримінологів не здатний [3, с. 104].

Отже, злочинність (спрощено, без спроб її визначення) є статистично впорядкована за територією і часом множинність злочинів і злочинців, які їх вчинили. На нашу думку, множинність якихось одиниць ще не означає їх систему, якій обов'язково притаманна структура, тобто внутрішня, що відповідає певним параметрам,

побудова, в якій її елементи взаємодіють інформаційно, енергетично, фізично, підтримуючи тим самим «живучість» системи. Система не може бути свавільно змінена без порушення її структури і функціональної призначеності. У перекладі з латини структура – взаєморозташування і зв'язок складових частин чогось; побудова. Множинність хаотично вчинених і розташованих злочинів не створює системи, а тому говорити про структуру злочинності можна лише як про штучно впорядковану за різними статистичними та іншими показниками множинність злочинів. Тобто ми штучно будуємо структуру злочинності або її окремих проявів як за офіційними вимогами до статистичних документів первинного обліку злочинів і злочинців, так і за показниками, виходячи з інтересів наукового дослідження та особливо практики запобігання злочинності. Але штучність не означає хаотичності в дослідженні; як метод вона дозволяє розглянути певну множину злочинів і злочинців під будь-яким кутом зору. Структуризація – це інструмент, який дозволяє досліднику побачити той чи інший сегмент реальності (злочинності), що наближає суб'єктів запобіжної діяльності до конкретних об'єктів запобіжного впливу. Деталізація об'єктів запобіжного впливу – одна з основних кримінологічних вимог до ефективності системи запобігання злочинності. Шлях до конкретизації об'єктів запобіжного впливу прокладає вміла структуризація злочинності чи її окремих проявів. Як образно зауважила Н. В. Сметаніна, статистичні звіти про стан злочинності мають бути своєрідною конституцією, з якої будь-який громадянин може дізнатися про найбільш криміналізовані сфери життя держави. Ці документи мають бути значними за обсягом і додатково поділені на окремі розділи за мотиваційною спрямованістю (вважаємо, не лише за цією ознакою. – *Авт.*) вчинених злочинів [5, с. 132]. За таких умов структура злочинності стає інструментом пізнання специфіки, притаманної цьому різновиду злочинності (навіть окремому виду злочинного прояву, наприклад кишеньковим чи квартирним крадіжкам, шахрайству, вбивствам, домашньому насильству та ін.). Але на теперішній час досконалого уявлення щодо достатньо повної кримінологічної структури злочинності, методології і методики побудови такої структури в Україні не існує [6, с. 166]. Разом із тим

підвищення ефективності запобіжної діяльності відповідних суб'єктів при здійсненні заходів загальносоціального і спеціально-кримінологічного запобігання злочинності, складовими частинами яких є різні запобіжні стратегії, наприклад стратегія зменшення можливостей вчинення злочинів, залежить і від прикладного опрацювання цієї структури, що потребує постійного моніторингу злочинності.

Залежно від мети групування розрізняють кілька різновидів структури злочинності: статистична, кримінально-правова, кримінологічна, соціально-демографічна і віктимологічна.

Статистична структура як усієї злочинності, так і окремих її проявів – це поверхова інформація стосовно кількості (питомої ваги) зареєстрованих у певному просторі й часі злочинів, розподілених за визначеними у статистичній формі видами і категоріями, а також стосовно чисельності осіб, які їх вчинили. Ця структура містить суто описові кількісні показники, не має жодних даних щодо якісних ознак злочинності, а тому фактично не може виконувати функціональну роль структури злочинності [6, с. 162–163]. Однак без статистичної структури неможливо побудувати інші різновиди структур злочинності.

Кримінально-правова структура злочинності утворюється за таким показником, як інститути кримінального права та ознаки складу злочинів, зокрема, за: розділами, статтями, їх частинами та пунктами Кримінального кодексу України; формою вини при вчиненні злочину; ступенем тяжкості злочинів; формою співучасті; сукупністю, повторністю злочинів; рецидивом злочинів; способом вчинення злочинів; суб'єктами вчинення злочинів; мотивом вчинення злочинів; видами і строками покарання та ін. Цей вид структури злочинності містить більше якісних характеристик злочинності. Яскравим прикладом спроби побудувати кримінально-правову структуру вбивств в Україні за період 1992–2011 рр. є, наприклад, монографія О. М. Ігнатова «Вбивство: кримінологічно-статистичне дослідження», в якій структура вбивств представлена головним чином у вигляді співвідношення (питомої ваги) окремих різновидів цього злочину (просте і кваліфіковане вбивство) до маси зареєстрованих вбивств за цей період. Розглядаючи структуру умисних

вбивств при обтяжуючих обставинах, автор констатує, що переважна більшість вбивств цього виду складають вбивства з корисливих мотивів (28 %); вбивства двох або більше осіб (18,8 %); вбивства, вчинені за попередньою змовою групою осіб (15,6 %); вбивства, вчинені особою, яка раніше вже вчинила умисне вбивство (8,3 %); вбивства, вчинені з особливою жорстокістю (6,7 %); вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності (5,1 %); вбивства з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення (4,7 %); вбивства, поєднані із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом (4,1 %); вбивства з хуліганських мотивів (4 %); вбивства, вчинені на замовлення (2,4 %), та ін. [7, с. 57]. Зазначена структурна інформація вбивств відома з офіційної статистики, вона має сигналізуючий та інформаційний характер, не потребує додаткових досліджень. Не виключено, що моніторинг злочинності (у тому числі й за окремими її проявами) за кримінально-правовою структурою (і на державному, і на місцевому рівнях) може сприяти вдосконаленню кримінального законодавства або практики його застосування, але вона (структура) майже не придатна для запобігання злочинам, оскільки за її показниками складно, навіть неможливо, визначити конкретні об'єкти запобіжного впливу, їх природу, запобіжні можливості, суб'єктів запобігання злочинності, їх ресурсне забезпечення та ін. Поглиблене уявлення про стан, властивості та особливості злочинності, її частин, конкретних злочинних проявів надає структурування за кримінологічними ознаками.

Кримінологічна структура злочинності (більш складна за змістом та способами отримання відповідної інформації) будується залежно від цілісної структуризації, головним компонентом якої є наближення дослідника до виявлення об'єктів запобіжного впливу. Тому для такої структури характерними є як науково-стандартні, так і практично значущі для реалізації тієї чи іншої стратегії запобігання злочинності ознаки. За їх допомогою встановлюються: регіональні особливості злочинності (так звані географія, топографія, екологія злочинності); найбільш уразливі сфери і галузі госпо-

дарчої діяльності (виробництво, агропромислові, паливно-енергетичні комплекси, сфера туристичного бізнесу, торгівля, кредитно-фінансова сфера, будівництво, митниця, медицина, освіта та ін.); види насильства; характер міжособистісних стосунків між людьми (у сфері побутових, сімейних, дозвільних, службових та інших відносин); способи, знаряддя, зброя, прийоми, стандарти вчинення злочинів; місце, час, пора року, типи конкретних злочинів та ін. Ускладнення криміногенної обстановки і впровадження стратегії запобігання злочинності потребує додаткових ознак кримінологічної характеристики, зокрема: домінування певної категорії злочинів на конкретній території; тривалість злочинної діяльності; потужність криміногенного потенціалу в місцевості; поява нових злочинів у структурі; «вторгнення» злочинів (гастролери, мігранти, іноземці, трафік); картографія конкретних видів злочинів; етнічність злочинців; деліквентність зон міста; стандартні дії злочинців при вчиненні злочинів; реагування злочинності на заходи запобігання тощо. Доцільність тих чи інших додаткових кримінологічних структурних ознак як різновидів місцевої злочинності, так і злочинності в цілому зумовлюється здебільшого прикладними інтересами запобіжної діяльності. Вочевидь, інформація для побудови цього виду структури злочинності отримується шляхом узагальнення офіційних статистичних даних, а також на підставі проведених кримінологічних досліджень, іноді доволі складних.

Злочинність принаймні уявляється як єдність множинності злочинів, злочинців і жертв (потерпілих). Тому неможливо представити структуру злочинності та її окремих проявів без структури злочинців і жертв. Особистість злочинця – багаторівнева структурна модель останнього, що створюється групою соціально-демографічних, морально-психологічних, соціально-рольових та кримінально-правових ознак, властивостей, рис. Саме вони залежно від рівня узагальнення формують типовий портрет особистості злочинця як такого; особистості злочинця певних видів злочинів (наприклад, особистості неповнолітнього злочинця, рецидивіста, сімейного насильника тощо); особистості злочинця окремих злочинів (наприклад, кишенькового або квартирного злодія, шахрая, крадія тощо);

особистості злочинця за матеріалами конкретного кримінального провадження. Приклади кримінологічної структуризації особистості злочинців наведено у працях А. Б. Благої [8], А. Б. Закалюка [9], О. Г. Кулика [10] та ін.

Як зазначається в літературних джерелах, до сфери кримінологічних інтересів належить віктимологічна характеристика жертв різних видів злочинних проявів [11, с. 122–123], виявлення у структурі особистості жертв властивих окремим видам злочинів типів (стандартів) віктимної і злочинної поведінки, комбінації дозлочинного зв'язку між злочинцем, жертвою і ситуацією (обстановкою), «вузлові пункти», де найчастіше перехрещуються шляхи злочинців і жертв.

Безперечно, будь-який із досліджених нами різновидів структуризації злочинності має і теоретичне, і прикладне значення. Однак справа полягає не лише в розробці тієї чи іншої структури злочинності, що доволі часто зустрічається в дисертаціях, монографіях, статтях, а й в установленні зв'язків між елементами різних структур злочинності, злочинів, жертв, що є, на наш погляд, основою прогнозування злочинних проявів, а отже, підставою для вдосконалення запобіжної діяльності. Цей інтегративний вид структуризації може бути названий – комплексна структура злочинності (скорочено КСЗ). Слід зауважити, що при практичному використанні такої структуризації на рівні міст, районів, селищ тощо КСЗ обов'язково буде мати структурно-вибірковий характер, не втрачаючи своєї комплексності. Наведемо приклад специфіки КСЗ при реалізації однієї з популярних у запобіжній діяльності стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів [12, с. 3–12]. Остання є теорією та практикою ситуативного запобігання злочинності. Провідна ідея такої стратегії полягає перш за все не лише у створенні різних за природою організаційно-управлінських заборон, дозволів, відмов у використанні в побуті певних матеріалів, пристосувань, технічних засобів, бар'єрів, перепон, пропагандистських компаній, забудов міста, маркування рухомого майна унікальними кодами власника («операційна ідентифікація»), оглядів безпеки (ідентифікація цілей, що вразливі для вчинення злочинів) тощо, що призведуть до фізичного обмеження й усунення умов злочинних посягань, а й в інфор-

маційному впливі на свідомість, інтелект, емоції потенційних злочинців, який звужує варіативність їх поведінки. Злочинна ідеологія і кримінальна практика мають відчутти залізну хватку державної політики запобігання та протидії злочинності.

Крім того, ця стратегія (до речі, як й інші подібні мобільні прямі стратегії) зміщує центр ваги запобіжної діяльності з її глобальних загальносоціальних напрямів (ця проблема має розглядатися окремо) на місцевий, общинний рівні, оскільки злочинність, особливо її ситуаційні, сімейно-побутові, дозвільні, вуличні, галузеві прояви, теж має місцеві детермінаційні коріння. Місцева злочинність прив'язана до існуючих місцевих умов, а це реальні фрагменти буття людей, які стандартно століттями використовують злочинці для досягнення своїх цілей. Відповідно і КЗС на цих рівнях має бути максимально пристосованою для конкретизації об'єктів (умов) запобіжного впливу. Як зазначав А. П. Закалюк, більш продуктивним є не однолінійний, предметом якого є лише злочинність, а комплексний кримінологічний аналіз. Останній охоплює вивченням не лише інформацію про злочинність та її різновиди, а й про пов'язані з ними предмети (об'єкти) [9, с. 79]. Частково такий аналіз виконується в межах кримінального аналізу, наприклад аналіз поліцією обстановки в місті, районі на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS», що впроваджена ГУ НП України в Харківській області [13]. Проведене нами дослідження дозволило встановити приклади успішного використання КЗС у реалізації поліцією окремих фрагментів стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів (наприклад, ГУ НП у Донецькій, Вінницькій, Тернопільській та інших областях).

Висновки. Орієнтація відповідних суб'єктів (наприклад, Національної поліції України та її спеціалізованих підрозділів) на випереджальний напрям запобігання злочинності та її проявам, особливо на регіональному рівні (область, район, селище тощо), потребує змістовної кількісно-якісної їх характеристики, яка здатна наблизити цих суб'єктів до конкретних (місцевих) криміногенних об'єктів, що традиційно використовуються злочинцями при вчиненні злочинів. Таку їх характеристику – з максимальною деталізацією структурних елементів і їх взаємозв'язків – спроможна надати

сама комплексна структура злочинності, що поєднує правову та інші галузі статистики, кримінально-правову, кримінологічну та віктимологічну інформацію. КСЗ – це об'єктивно-суб'єктивне, варіативне «розчленування» злочинності за задалегідь обраними ознаками, що дозволяє не лише встановлювати криміногенні об'єкти, а й пов'язувати їх із тими умовами, що їх живлять. Особливості стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів змушують за допомогою професійно побудованої КСЗ постійно вдосконалювати і нарощувати її (стратегії) запобіжний потенціал.

Отже, КСЗ: виступає як інтегратор різноцільових структур злочинності; поєднує об'єктивний (офіційний) і суб'єктивний (емпіричний) підходи до її побудови і використання; є «фундаментом» у структурній ієрархії, а тому здатна слугувати розширенню прикладних можливостей кримінологічного аналізу регіональної злочинності з метою вдосконалення її запобігання.

Перелік літератури

1. Кудрявцев В. Н. Причинность в криминологии (о структуре индивидуального преступного поведения). Москва: Юрид. лит., 1968. 196 с.
2. Конев А. А. Основные криминологические характеристики латентной преступности: учеб. пособие. Омск: Омск. высш. шк. милиции, 1980. 47 с.
3. Рущенко І. П. Соціологія злочинності: монографія. Харків: Харків. ун-т внутр. справ, 2001. 370 с.
4. Гишинский Я. И. О системном подходе к преступности. *Правовое знание*. 1981. № 5. С. 49–56.
5. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології: монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2016. 192 с.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
7. Игнатов А. Н. Убийство: криминологическо-статистическое исследование: монография. Симферополь: Крымучпедизд, 2012. 176 с.
8. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання): монографія. Харків: ФО-П Макаренко, 2014. 360 с.

9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с.

10. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 288 с.

11. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.

12. Голіна В. В., Шрамко С. С. Запобіжний потенціал стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. Харків: Право, 2017. Вип. 34. С. 3–14.

13. Прикладний кримінальний аналіз на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS»: метод. рек. щодо аналіт. діяльності та кримінал. аналізу на базі інформ.-аналіт. системи «RICAS». Харків: Юрайт, 2018. 92 с.

Транслітерація переліку літератури

1. Kudryavtsev, V. N. (1968). Prichinnost v kriminologii (o strukture individualnogo prestupnogo povedeniya). Moskow: Yurid. lit. [in Ukrainian].

2. Konev, A. A. (1980). Osnovnyye kriminologicheskiye kharakteristiki latentnoy prestupnosti. Omsk: Omsk. vyssh. shk. militsii [in Ukrainian].

3. Rushchenko, I. P. (2001). Sotsiolohiia zlochynnosti. Kharkiv: Khark. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

4. Gilinskiy, Ya. I. (1981). O sistemnom podkhode k prestupnosti. *Pravovoye znaniye – Legal Knowledge*. 5, 49-56 [in Ukrainian].

5. Smetanina, N. V. (2016). Naukovi pidkhody do teorii zlochynnosti u suchasni ukrainskii kryminolohii / V. V. Holina (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

6. Zakaliuk, A. P. (2007). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka; (Vol. 1–3); Vol. 1: Teoretychni zasady ta istoriia ukrainskoi kryminolohichnoi nauky. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].

7. Ignatov, A. N. (2012). Ubivstvo: kriminologo-statisticheskoye issledovaniye. Simferopol: KRP «Izd-vo «Krymchpedizd» [in Ukrainian].

8. Blaha, A. B. (2014). Nasylstvo v simi (kryminolohichniy analiz i zapobihannia). Kharkiv: FO-P Makarenko [in Ukrainian].

9. Zakaliuk, A. P. (2008). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka; (Vol. 1–3); Vol. 3: Praktychna kryminolohiia. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].

10. Kulyk, O. H. (2011). Zlochynnist v Ukraini: tendentsii, zakonomirnosti, metody piznannia. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
11. Holina, V. V., Holovkin, B. M., Valuiska, M. Yu. et al. (2014). Kryminolohiia / V. V. Holina, B. M. Holovkin (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
12. Holina, V. V., Shramko, S. S. (2017). Zapobizhnyi potentsial stratehii zmeshennia mozhlyvostei vchynennia zlochyniv. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu – Issues of Crime Prevention, issue 34, p. 3-14* [in Ukrainian].
13. Prykladnyi kryminalnyi analiz na bazi informatsiino-analitychnoi systemy «RICAS»: metod. rekom. shchodo analitychnoi diialnosti ta kryminalnoho analizu na bazi informatsiino-analitychnoi systemy «RICAS». (2018). Kharkiv: Yurait [in Ukrainian].

Голіна В. В., Шрамко С. С. Комплексна структура злочинності – основа вдосконалення запобіжної діяльності

Якісною характеристикою злочинності, що розглядається нами у статті як статистично впорядкована множинність злочинів, а не їх система, є її структура. Побудова останньої здійснюється в кримінології за статистичними, кримінально-правовими, кримінологічними, соціально-демографічними і віктимологічними показниками. Статистична структура – це поверхова інформація стосовно кількості (питомої ваги) зареєстрованих у певному просторі і часі злочинів і злочинців, які їх вчинили. Жодних якісних ознак злочинності така структура не надає, але вона є підставою для подальшого структурування. Кримінально-правова структура злочинності утворюється окремими інститутами кримінального права й ознаками складів злочинів, що містить більше якісних характеристик злочинності. Кримінологічна структура злочинності, спираючись на офіційну статистичну і кримінально-правову структури, поглиблює характеристику злочинності або її окремих проявів і будується за будь-якими ознаками. Масштаб такої структуризації впливає на її практичне використання в запобіжній діяльності.

Соціально-демографічні і віктимологічні ознаки структуризації злочинів і жертв злочинів призначені для визначення типових кримінологічно значущих демографічних, соціальних, правових, морально-психологічних властивостей особистості злочинців і жертв злочинів, моделей їх поведінки, зв'язків «злочинець – обстановка – жертва» тощо.

Орієнтація відповідних суб'єктів (наприклад, органів поліції) на випереджальний напрям запобігання злочинності, особливо в регіональному і місцевому масштабах, потребує використання такої структуризації множинності злочинів, злочинців, жертв, яка б мала максимальну конкретизацію і навіть деталізацію структурних ознак і елементів, а головне – сприяла б не лише встановленню реальних криміногенних об'єктів, а й виводила б на місцеві умови їх існування. Такий вид структуризації злочинності названий нами – комплексна структура злочин-

ності (КСЗ). Для її побудови використовуються як офіційні відомості про зареєстровані злочини, так й інформація, отримана емпіричним шляхом. Крім того, для цього залучається інформація з різних галузей знань і технологій.

Ключові слова: структура злочинності, система злочинності, комплексна структура злочинності, стратегія зменшення можливостей вчинення злочинів.

Голина В. В., Шрамко С. С. Комплексная структура преступности – основа усовершенствования предупредительной деятельности

Качественной характеристикой преступности, которая рассматривается нами в статье как статистически упорядоченная множественность преступлений, а не их система, является ее структура. Построение последней осуществляется в криминологии по статистическим, уголовно-правовым, криминологическим, социально-демографическим и виктимологическим показателям. Статистическая структура – поверхностная информация о количестве (удельном весе) зарегистрированных в определенном пространстве и времени преступлений и преступников, их совершивших. Никаких качественных признаков преступности такая структура не дает, но она является основанием для дальнейшего ее структурирования. Уголовно-правовая структура преступности образуется отдельными институтами уголовного права и признаками составов преступлений и содержит больше качественных характеристик преступности. Криминологическая структура преступности, опираясь на официальную статистическую и уголовно-правовую структуры, углубляет (преступность или ее отдельные проявления) характеристику, формируется по любым признакам. Масштаб такой структуризации влияет на ее практическое применение в предупредительной деятельности.

Социально-демографические и виктимологические признаки структуризации преступлений и жертв преступлений предназначены для определения типичных криминологически значимых демографических, социальных, правовых, морально-психологических свойств личности преступников и жертв преступлений, стандартов их поведения, связей «преступник – обстановка – жертва» и т. д.

Ориентация соответствующих субъектов (например, полиции) на упреждающее направление предупреждения преступности, особенно в региональном и местном масштабах, требует такой структуризации множественности преступлений, преступников, жертв, которая имела бы максимальную конкретизацию и даже детализацию структурных признаков и элементов, а главное – способствовала не только установлению реальных криминогенных объектов, но и выводила бы местные условия их существования. Такой вид структуризации преступности назван нами – комплексная структура преступности (КСП). Для ее построения используются как официальные сведения о зарегистрированных преступлениях, так и данные, полученные эмпирическим путем. Кроме того, привлекается информация из различных областей знаний и технологий.

Ключевые слова: структура преступности, система преступности, комплексная структура преступности, стратегия уменьшения возможностей совершения преступлений.

Holina V. V., Shramko S. S. *The complex structure of crime is the basis for improving preventive activities*

The qualitative characteristic of crime, which we consider in the article as a statistically ordered plurality of crimes, but not their systems, is its structure. The construction of the latter is carried out in criminology according to statistical, criminal law, criminological, socio-demographic and victimological indicators. Statistical structure is superficial information on the number (specific gravity) of crimes, registered in a certain space and time, and criminals who committed them. Such structure does not provide any qualitative evidence of crime, but it is the basis for further structuring. Criminal law structure of crime is formed by particular institutes of criminal law and corpus delicti, containing more qualitative crime characteristics. Criminological structure of crime, based on the official statistical and criminal law structure, deepens characteristics of crime or its individual expression and is built on any grounds. The scale of such structuring affects its practical use in preventive activities.

Socio-demographic and victimological features of the crime structuring of crimes and victims of crimes are intended to identify the typical criminologically significant demographic, social, legal, moral and psychological characteristics for the personality of criminals and victims, their behavior standards, connections "offender-situation-victim", etc.

The targeting for relevant actors (for example, the police) to the most advanced direction in crime prevention, especially on a regional and local level, requires the structuring of the plurality of crimes, criminals, victims, which would have maximized specification and even detailed structural features and elements, and, above all – contributed to not only establish real criminogenic objects, but also would lead to local conditions of their existence. This kind of the structuring of crime is called by us as the complex structure of crime. For its construction are used an official information about registered crimes, as well as data obtained by the empirical way. In addition, an information from various fields of knowledge and technology also is involved.

Key words: *the structure of crime, the system of crime, the complex structure of crime, the strategy of reducing the possibilities for crime committing.*

Рекомендовано до опублікування на засіданні відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 15 від 17.10.2018 р.)